

שבשל בשבת לא יאכל עולמים ר"ל אה"נ המסתעף מאכילה אבל הדלקה בודאי שרי
מה"ת והתורה כתבה עוד פרט היתר בפירוש דאין דינו כקודש ולכאורצ' יש
לסתור דברינו ממה שהביא הסרו"ד' ס' התרומות דישראל שהדליק את הנר בשבת
אף בשוגג אסור בהנאה דמאשקרא לא חזי כלל רי"ל כמ"ש הכ"ח שם דכיון דלא
חזי לכוס אסור משום מוקצה וי"ל דס"ל כהר"ן בע"א בהשובר את הפועל דמוקצה
אסור כהנאה והא דמבשל בשבת מותר התבטיל משום דאין שבר עצים בתבטיל אבל
להתו"ס שם שכ' דלכך הותרה התבטיל משום דמוקצה מותר בהנאה וכן נפסק בשו"ע
ליתא להפ"י דינא וראיה לרברינו דהרי להוציא אש מאבניסביו"ט אסור מה"ת
לר' הרמב"ם מטעם דהוי כמכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט ואעפ"כ המ"מ דס' & דאם
מותר להשתמש בהם וכן הכריע המג"א בסי' תק"ם ואפילו להט"ז שם האוסר הוא
דוקא לבטל בהם שכ' כמו במשל בשבת דהוא מודי דאכילה אבל להשתמש בה להאיר
מותר גם להט"ז וידוע דשימוש מוקצה אינו אסור אלא דוקא ע"י נגיעה ואינו
דומה למטביל כלי בשבת דבמזיד לא ישתמש בו משום דמשום חומרא דשבת אמרו
חכמים דלא יהנו מעשיו והוי כלא הטביל מאי דלא שייך לומר כנ"ד. עוד ראיה
לרברינו דהרי ערלה מאיסורי הנאה ואעפ"כ בעינן קרא מיוחד לאסור הדלקה וכ'
התוס' משום דסד"א הואיל והאיסור כלה בשעת כיצור הוא שמוחר, ויש לדמות
דדוקא בערלה במצותו בשרפה ואפרן מותר שפיר הוא דמותר להדליק בו דאפרן
מותר אכל מאלו שבקבורה ואפרן אסור ידעינן ממילא שלא ידליק בהן. ובזה מיושב
מה שיש להעיר בקושית הגמ' בשור הנטקל ובעל השור נקי מאי עונה לי' כיון
דכתיב לא יאכל הא צריך קרא לאסור אפילו בהדלקה אך כיון דשוה"נ הוא
מהנקברין ל"צ קרא על הדלקה שאסור דאפרן אסור אך יש להעיד דהא אפרן אינו
אסור אלא מדרבנן. עוד יש צד להקל להשתמש באור החשמל בשבת הואיל ונמצאו
כמה בתי חולים הנחוץ להם חשמל וניהנו לדחות עליהם לחלל את השבת וגם שנחוץ
לצרכי מלחמה ויוכל להיות שכל זרם החשמל נחוץ בשבתם ואף שהעובדים מתכוונים
להאיר גם לבריאים מ"מ לא גרע מנתכון להעלות דגים והעלה תינוק ודגים דכתב
הרמב"ם שפטור ובנ"ד עדיף דהרי בהעלאת התינוק אין בו דך מלאכה דאדם אין
במינו נצוד והוא נתכון למלאכה גמורה ולא שייך לומר שכבר דחתה אעפ"כ פטור
אם היו עם זה צרכי פקו"נ פכ"ש הכא דשייך לומר שכבר דחתה את השבת והפמ"ג
שם כתב דבמע"ט אם היו ספק מלאכה דאורייתא מותר דהוא ספד"ר ובפרט התוס'
שם במנחות דריבוי בשיעורין בשבת אסורין רק מדרבנן ובמחלוקת הפוסקים אם הוא
מלאכה דאורייתא או דרבנן הפמ"ג מיקל כמו שהביא תמ"ב בשמו. והנה הרב דושינ-
סקי זצ"ל התיר להשתמש באור החשמל ע"י הידליקו עוד לאמפא מער"ש ואינו מובן
דהיתר זה לא נמצא בשו"ע אלא בגוי שהדליק כשביל ישראל אבל לא בישראל ואולי
כוונתו להיתר משום זה וזה גורם אבל זה נגד הט"ז כיו"ד סי' פ"ז דהיתר זוז"ג
הוא דוקא באם אין באיסור לבר אלא לחמן וכ"כ התוס' בע"א ס"ח ע"ב כד"ח לר"ש.

אם מותר ליהנות בשבת מחשמל שנוצר בשבת ע"י ישראל

גדרי איסור הנאב ממלאכת שבת, ואם מותר ליהנות מנר שהדליקו ישראל
בחדר שגם נר אחר דולק שם, וסאין להשתמש בשבת בחשמל אף בעיר שרובה
נכרים וגם נעשה הכל ע"י נכרים.
נראה שאם במפעל החשמל נעשה בשבת הייצור של החשמל בעבירה ע"י
ישראל פשוט הוא שאסור ליהנות בשבת מהאור והאש שיצירתם בעבירה, ולא
עוד שגם התבטל שנתבטל מאליה בשבת ע"ג תנור חשמלי נלענר שאסור לאוכלו
בשבת, ועתה אבאר: בשו"ע ריש סי' "המבטל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות
במזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת" ופשוט שגם איסור מבעיר
של הדלקת נר הוי בכלל שאר מלאכות ואסור ליהנות בשבת מנר שהדליקו ישראל
בשבת, ואדרבה מצינן שם בסור שהביא מהם"ח והסמ"ג דאף שהם פוסקים כר"מ
שהמבטל בשוגג מותר אפילו לא בו ביום מ"מ אם הדליק נר בשבת בשוגג או
עשה כבש כיון שמקודם לא היו יכולים כלל ליהנות מודה ר"מ דאפי' לאחרים
ג"כ אסור ליהנות בשבת ע"י כב"י (ומ"ש הב"ח שהאיסור הוא מוקצה חמור
מאדועיין בפרמ"ג מ"ז סק"א) ומה שאמרו בכמה מקומות בש"ס דמעשה שבת מותר
בהנאה היינו שע"י הביטול לא נאסר הכשר בהנאה אלא יכול שפיר למכור לאחר
שבת את התבטיל לישראל אחר בדמים (נלענ"ד דמה שכתב שאף להמבטל עצמו
"מותר ליהנות מדמיה של המלאכה" היינו בכה"ג שאינו נהנה מהתבטיל שנעשה
בשבת וכגון שמוכר את התבטיל כפי שהיה שוה קודם שנתבטל וכ"כ בכף החיים,
ועיין ברב פעלים ח"ג סי' י"ז שמתחפף אם מותר ליתן לאחרים או כיון
שהמקבל מחזיק לו טובה ע"י"ש, אך מסתפק אני דאפשר שרק אכילה או הנאה
כזו שלשם כך נעשה המלאכה כגון עשה כלי או מלבוש דאמרינן שאסור להשתמש
עם הכליוכן ללבוש את הבגד משא"כ ליהנות מהדמים אפשר דשפיר מותר אע"פ
ממלאכת איסור משום דסגי בהקנס שצריך למכור עיין יו"ד סי' צ"ט ובפר"ח
ועיין פרמ"ג מ"ז סב"א ס"ק י"ב ומכלכלת שבת בתחילת דיני מלאכת שבת)
משא"כ ליהנות מן האור שהודלק ע"י ישראל בשבת שפיר קנסו חכמים שלא
ליהנות כלל בשבת ממלאכת עבירה של ישראל וכן כתבו החוס' בשבת ל"ט ע"ב
בד"ה אלא לענין חמין שהותמו בשבת דכיון שאסורין בשתיה כ"ש דאסור
ברחיצה אע"ג שרק סיכה חשיב כשתיה ולא רחיצה, ועיי"ש במג"ש שהקשה
דעכ"פ לאו ק"ו הוא כיון דמצינן דר"י הסנדלר אוסר באכילה ומחיר בהנאה,
אבל מאי דמשמע מדבריו דאפשר שמעשה שבת מותר לגמרי בהנאה גם בו ביום
חושבני דכוונתו דוקא להנאה כזו שלא לשם כך נעשה המלאכה, ועיין גם
ברמב"ם פ"ו משבת הכ"ג דמבואר לאיסור, ואפילו אם עשו מדורה לשבת עבור
חולה שיב"ס יש טוברים דאסור לאחרים להתחמם מנגד המדורה עיין סי' ש"ל
ס"ו וגם מצינן להי"ס בחולין ש"ו שמתפיר ואוסר להאכיל גם לכלבו, אך יש

להגיש לפי"ז שגם למאן דטובר דלר"י הסנדלר אסור מעשה שבת מה"ת מ"מ מורה
ואיכא נמי גזירה דרכנן שלא ליהנות בו כיום ממעשה שבת בין שוגג ובין במזיד,
ומיהו צ"ע קצת במ"מ מה הטעם לא נזכר מפורש בשום מקום בש"ס דגם מעשה שבת
של ישראל אסור בהנאה אע"פ דלא שייך בו הטעם של גזירה שמא יאמר לו לעשות,
וגם נראה דלר"י הסנדלר אם ביטל במזיד מטבחר שאסור גז' לאחרים ליהנות מהביטול
אף ~~ההוא~~ לאחר השבת כמו שאסור לדידן להמבטל עצמו, ומה שאמרו בג"ט דמותר
בהנאה היינו כדאמרנן שהבשר לא נאסר טחמת הביטול אבל ליהנות מהביטול שפיר
ההוא אסור לכל אדם.

עכ"פ פשוט הוא שאסור ליהנות בשבת מנר שהדליקו ישראל בשבת, אולם לענין התבשיל שנתחמם או נתבשל מאילו בשבת ע"י שהדליקו החשמל שנוצר בשבת באיסור, יש מקום לדבר דהן אמנם שלכתחילה ודאי אסור לבשל ולחמם אפי' באופן המותר מפני עכ"פ מאש שהודלק בשבת בעבירה אבל מ"מ אין התבשיל נאטר משום בכה"ג שבגוף התבשיל לא נעשה כלל שום עבירה. (כגון שהודלק התנור ע"י שעון דפשוט הוא שאין הביטול מתיחס כלל להעובדים שבתתנה). זולת אם נאמר דהא דהעמיד התבשיל מערב שבת כדי שיתבשל בשבת ע"ג שאסור ליהנות ממנה מדרבנן ה"ז חשוב כעבר ושיהיה באיסור דמבואר בכי' רנ"ג דאסור, אך יוחזר נראה דכיון דלולא החשמל לא היה התבשיל מחבשל או מתחמם שפיר חשיב כנהנה ממעשה שבת, ועיי' במג"א סוף סי' תקי"ח "מי שיש לו לפתוח טמונים בכור ותחתן נכרי בשבת או ביו"ט דאין בהם משום מוקצה מ"מ אם עשה הנכרי לצורך ישראל אסור" הרי דאע"ג שבגוף הפתוח לא נעשה כלל שום מאלה אפי' הכיון שבלא פתיחת הנכרי לא היה יכול ליהנות מהפתוח הי"ל בכלל מעשה שבת ואסור וכ"ש כאן דסייד לומר יש שבת עצום בפת דחשיב טפי כנהנה ממלאכה עבירה ואסור, אולם יש מקום לומר דכל זה דוקא כשנעשה ע"י עכו"ם דטעמא דאסור הוא כדי שלא יאמר לעכו"ם לעשותו ולפיכך בכל ענין אסור וכדמצינן בב"י סוף רנ"ג שהביא מהרשב"א "מי שבישל תבשילן מערב שבת כל צרכו ולמחרת בשבת אמר לעכו"ם להדליק אש ולחמם תבשילו ג"ל דאסור - אע"פ שלא נעשה מלאכה איסור בגוף התבשיל שכבר נתבשל מערב שבת" הרי דכיון שהוא נעשה באיסור אסור ~~אף על פי~~ גם התבשיל אע"פ שהחימום נעשה באופן כזה שמותר גם לישראל וכמו"ש המג"א בס"ק ל"ז עיי"ש (אבל לא זכיתי להבין מה שהוסיף הרשב"א לומר "וכמדומה שאפי' אחר שנצטנן אסור לו לאותה שבת דקנסין ליה כל הנזיד ואמר לעכו"ם לעשות לו מלאכה דאורייתא בטבילו" דמ"מ כיון שבגוף התבשיל לא נעשה כלל שום איסור זולת זה שרצה ליהנות מאש שאסור ליהנות ממנה & בשבת וכיון שכן מה שעם יהא אסור לאכול את התבשיל גם לאחר והא תפ"ל שאינו נהנה כלל מהחימום) משא"כ כנעשה ע"י ישראל שפיר מצינן לומר שרק בגוף הדבר שנעשה בו עבירה קנסו רבנן שלא ליהנות משא"כ מהליפתחות אפשר דשפיר מותר, וכמו דמצינן לענין הסתנה במוצ"ש "בכרי שיגעו", דקיי"ל שרק במלאכה עכו"ם צריכים להסתין ולא כשנעשה ע"י ישראל,

אלא שאפע"יב נלענ"ד דאש שהודלק בשבת במזיד ע"י ישראל חסור יותר ממה שהודלק בשבת בעבירה של אמירה לעכו"ם וכיון שהתם אוסר הרשב"א ליהנות מהתבטיל כ"ש כאן. גם מצינו להס"ז בסי' תק"ב שחולק על הרה"מ וסובר שאם עבר ישראל והטציא אש ביו"ט לא מבעיא דלכתחילה אסור לבשל באותו אש אלא אפ"י אם עבר ובישל/אסור כל שהישראל הוציא אש מאיסור ודינו כמבשל בשבת" ואף שרבים חולקים על זה היינו משום דס"ל שלא קנסו חכמים להעושה מלאכה ביו"ט כמו שקנסו להעושה בשבת (ואף גם כזה עיין להמרש"ם באו"ח החדש שכתב דבמזיד שפיר אסור ועיין בבינה לעתים לבשל האו"ח שכתב דגם חמ"מ מודה דבמזיד שפיר אסור ליהנות, ואפ"י בשוגג כתב שם המהרש"ם שדעה רוב הפוסקים ~~לכתחילה~~ להחמיר ביו"ט כמו בשבת) אבל עכ"פ גבאש שהודלק בשבת בעבירה נראה מודו כו"ע שאף התבטיל שנחבטל בו בלא איסור ביטול גם כן אסור, ואף להרבנו יונה שהכיר הרשב"א בפ' ראד"מ שכתב דאיסורתא דמעשה שבת הוא דוקא כשנתחדש ע"י איסור מעשה בגופו של דבר, מ"מ זה שהתבטיל נתחמם או נחבטל מאש שהודלקה בשבת שפיר חשיב כנהנה ממלאכת עבירה ואף התבטיל נאסר מדרבנן.

ושמעתי משמיה דגברא רבה שהתיר להשתמש באור החשמל שנעשה בעבירה באופן שיחיה גם נר/דולק בחוץ הבית מערב שבת וסובר דההיתר שבסי' רע"ו ס"ד להשתמש לאורו של נר שהדליקו עכו"ם כל זמן שגם ~~אחר~~ אחר דולק בבית הוא לאו דוקא כשהודלק ע"י עכו"ם אלא ה"ה נמי במעשה שבת של ישראל דאין זה חשוב כ"כ הנאה כיון שבלא"ה יש קצת אור בבית נראה דחוץ מזה שפיר הסברא לא מצינו כלל להשוותם (ומ"ש הסה"ת בסי' רמ"ח "וכן אם עשה ישראל מלאכה בשבת בדבר שאין בו אכילה כמו הדליק הנר - אסור ליהנות בו באותו שבת - משום דמקום לא היה ראוי כלל" היינו משום דבכה"ג שגם בתחילה היה יכול ליהנות ע"י הדחק דומה למבשל שפסק כר"מ דבשוגג מותר ביו"ט ובין לאחרים) גם מוכח קצת דלא כדבריו מהא דאם החזיר עכו"ם בשבת תבטיל שפצטמק ויפה לו שכתב חמג"א בסי' רנ"ג ס"ק י"ג דטעמא דשרי הוא משום דכיון שגם מתחילה היה ראוי לאכול הו"ז דומה להנאה של ריבוי אור, ואפ"ה אם נעשה בשוגג ע"י ישראל מבואר שם ברמ"א דרך במצטמק ורע לו שרי אבל במצטמק ויפה אסור, ואפ"י לחמג"א בס"ק י"ד שסובר דבשוגג מותר לאחרים במזיד מיהא אסור עיי"ש, ואף גם בעכו"ם לא מצינו בראשונים שהתירו אא"כ הדליק העכו"ם מעצמו לצורך ישראל באופן דליכא כלל שום גילוי דעת מהישראל שהוא רוצה בתוספת האור משא"כ אם הישראל אמר לו להדליק כתב הב"ח בריש סי' דאסור, ורק חמג"א בסק"ז כתב דבדיעבד שרי אע"פ שהישראל אמר לו להדליק עיי"ש ברמ"ג (ואפשר שהם הולכים לשטתם דפליגי בסי' רס"ד סק"ד אם עומד נר כשק אצל נר פסול אי חשיב כנהנה מנר הפסול או לא עיי"ש הבמחה"ש ובא"ר) אולם בעניי לא ידעתי מנין ליה לחמג"א קולא זו והלא בהא דפסק השו"ע בסי' רנ"ג ס"א דעכו"ם שהחזיר תבטיל בשבת מותר אפ"י מצטמק ויפה לו כיון שגם מקודם היה ראוי לאכול עיי"ש במג"א ס"ק י"ג ובמחה"ש שכתבו שה"ז דומה לנד"ר

שאם עכו"ם הדליק עוד נר דמוחר ליהנות כיון שהיה יכול להשתמש לאור נר
 הראשון ובן משמע מדברי הגר"א בסי' רע"ו ס"ד עיי"ה ואפי"ה משמע מהמג"א
 ס"ק י"ב ולהדיא כתב הפרמ"ג בשם הלבוש דכל זה דוקא כשהעכו"ם החזיר מעצמו
 לצורך ישראל הא אם אמר לו ישראל לעשות כן אסור כאילו הוא בעצמו עשה כן
 וכיון שכן מנליה להמג"א להקל בזה דמוחר ליהנות גם אם נעשה עפ"י צווי ישראל.
 גם רבנו הגר"א בסי' רע"ו ס"ד כתב דטעמא דשרי הוא "מדמתירין שם קכ"ב
 א' וקכ"א א' וביצה כ"ד ב' בכדי שיעשו אלמא שכל שאינו נהנה ממנה אע"ג
 שבאיסור נעשה מותר ליהנות ממנה ובמש"ל סי' רנ"ג ס"א וצ"ע בזה שאף אם עבר
 במזיד על שבות דאמירה לעכו"ם גם כן מותר במוצ"ש לאחר כדי שיעשה כמבואר
 בסי' פ"ז ס"כ מ"מ בשבת עצמה אם הזיד ואמר לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא
 שפיר אסור אע"פ שאינו נהנה כמבואר במג"א ס"ק ל"ז ובפרמ"ג שם ובמ"ז סק"י
 דלהסוכרים שיש בישראל אחר ביטול בלח אם הזיד וציוה לעכו"ם לחמם אסור לדיעבד
 גם לאחר שהצטנן אע"פ שאינו נהנה כלל מהחימום (ועיין גם בפרמ"ג בא"א סי'
 שי"ח סק"ב) וקל וחומר הוא ממה שהתמיר שם הרשב"א מפני ש הדלקת האש עיי"ש
 וכיון שכן איך השה אותם אהדרי והואתם"ל דהדלקת הנ"ל איסור תורה, ואף
 שראיתי בבאה"ל בתחילת סי' רנ"ג שחולק על הלבוש וגם בס"ק צ"ז מביא מהשע"ש
 דבכה"ד שהיה יכול לאוכלו ע"י הדחק לפני החמום מותר שפיר בדעבד גם ליהנות
 מהחימום אף אם נעשה ע"י צווי ישראל עיי"ש מ"מ בהדלקת נר שנעשה איסור תורה
 מנלן להקל אם נצטל זולת אם נאמר דשאני מצטמק ויפה לו כיון שהאיסור נעשה
 באותו דבר עצמו לכן שפיר נאמר משא"כ באמר לעכו"ם שידליקו לו עוד נר אע"ג
 שאומר לו לעשות מלאכה דאורייתא מ"מ העבירה שנעשית בנר השני אינו יכול לאסור
 את הנר הראשון, אבל אם כך אין זה שייך כלל לפל אותם הדברים שציין הגר"א
 ז"ל כי לפי"ז אף ישראל שהיה לו נר קטן והזיד הוא עצמו והדליק בשבת עוד נר
 גדול גם כן מותר לפי"ז ליהנות ולהשתמש בכל מה שהיה יכול להשתמש ע"י הדחק
 לאורו של הקטן מטעם זה שאין הדלקת נר השני אוסרתו במה שהיה יכול ליהנות גם
 מהראשון, וזה ודאי מוכח מהגר"א דלהישראל עצמו שהזיד והדליק שפיר אסור וצ"ע,
 וגם נלענ"ד דכיון שהכלי שבישל בו בשבת צריך הגעלה וה"ז אסור לעולם להמכסל
 עצמו (ואולי גם לאחרים בו ביום זולת אם נאמר דרק להמכסל עצמו שאסור לעולם
 חייל גם על הקלוע שם איסור אע"פ שאין לו שום הנאה ממנו משא"כ לאחרים שרק
 בו ביום הוא דאסור לו חייל כלל שם איסור על הבלוע ומותר שפיר להשתמש
 עם הכלי גם בחמין באותו יום) בשביל מיעוט הבלוע שבחוק הכלי כ"ש כאן
 שבחוססת האור מרובה על העיקר והרי הוא/בשבת ממלאכת איסור, וכיון שכן
 מסתבר דבו ביום אין לחלק בין מדליק עצמו לאחרים ועיין גם בכת"ס האו"ח סי'
 נ' שכתב "נראה פשוט דדוקא במי שמכסל במקרה בשביל אחר שהוא לדעתו ורצונו -
 לא קנסו אבל בנדון שלנו שמכסל הפונדק בקביעות מידי שבת בשבתו לאחרים וזה
 פרנסתו של פונק זה חמיר בחול ובשבת בודאי קנסא קנסו רבנן לאלו שנחבשל
 בשבילים כמו להמכסל עצמו" ונמצא שבנד"ד יש לחשוב לפי"ז את יצירת חזרם בשביל

הצרכנים כפונדק שמכסל בקביעות בשבת אלא שאעפ"כ נלענ"ד המג"א שהזכרנו שרק לדוגמא השווה את הדין של ריבוי אור להחזרת תבשיל שמצטמק ויפה לו ועיקר ההיתר שם הוא רק בצירוף זה שאינו אלא שבת, וכן מה שהתיר בסי' רנ"ב ס"ק י"ג ליהנות ממנעל שתיקן עכו"ם בשביל ישראל אם היה יכול גם בלא"ה ללבושו משום דמדמי ליה להדין של מצטמק ויפה לו היינו דוקא משום דקצץ וגם מיירי באופן שהתיקון אסור רק מדרבנן (עיי' ש' בפרמ"ג אף שאין דבריו טובנים לי) אבל אם התיקון הוא איסור התורה נלענ"ד דכיון שבאותו דבר עצמו נעשה האיסור שפיר נאסר ולא מהנה כלל מה שהיה יכול גם בלא"ה ללבושו, ועכ"פ ברור אצלי שהלכלכת שבת ודאי מובר כן שהרי כתב במלרכת שבת אות ט' ואף"א אם צחצח עכו"ם מנעליו של ישראל בלא שום ציווי אפי"ה אסור ללבושן עד לערב בכדי שיעשו וכן פסק המשנ"ב בסוף סי' שכ"ז אע"פ שבאותו דיבור עצמו הוא מעתיק את המג"א הנ"ל ~~ל~~ ומוכח נמי הכי מהפרמ"ג בסי' רנ"ג מ"ז סק"י ובסי' שי"ח בא"א סק"ב צ"ע רב מדין מתיטת הנר ע"י עכו"ם ועיי' ש' בסי' ש"ז במג"א ס"ק ל"א ובפרמ"ג ובמ"ש לקמן סוף אות ב', ועכ"פ נלענ"ד. דלפי הדברים שכתבנו נמצא שעיקר טעם ההיתר הוא משום דאין מטריחין אותו לצאת מביתו ולכן רשאי כל מה שהיה יכול לעשות אע"פ שנהנה עכשיו מריבוי האור ואף אם עבר וציוה לעכו"ם סוכר ספיר המג"א דבדיעבד לא אסרינו ליה אבל מ"מ בנדר"ר שנעשה מעשה בכוונה תחלה להדליק את החשמל כדי ליהנות מריבוי האור שנעשה בשבת בעבירה-שפיר נראה דאיסור.

גם נלענ"ד דאי לאו משום טעמי ההיתר המבוארים להלן באו"ב היינו צריכים לאסור ליהנות מהחשמל בשבת אף אם כל המלאכות תעשינה אך ורק ע"י נכרים, ול"מ בעיר שרובה ישראל אלא אפ"י בעיר ברובה עכו"ם גם כן צריך להיות אסור שהריאפ"י לצורך חולה שמותר גם לכתחלה לומר עכו"ם לעשות מלאכה פסק הרמ"א בסי' שי"ח ס"ב דאסור לישראל בריא ליהנות מהמלאכה בשבת גזירה שמא ירקה העכו"ם בשבילו ולא חשיב ליה כגזירה לגזירה וב"ש הכא שאין זה ספק אלא צריכים ודאי להוסיף נפש בשביל מיעוט היהודים ופשוט הוא דלא מסתבר כלל לומר שישצד קולא בזה דבטעם שמרבה אינו יודע בשביל מי הוא מרבה. והן אמנם שאין לאסור משום כן ליהנות מהחשמל גם בתחלת הלילה מטעם זה שיצטרכו אח"כ הנכרים חתוכות ולעשות מלאכה בשבת, כי נלענ"ד דמוכרח מכמה מקומות דלא גזרו רבנן איסור הנאה כי אם מדבר שנעשה בשבת ולא ממה שהוכן בהיתר מערב שבת אף בכה"ג דסייך החשש של שמא ירבה, אבל מ"מ ליהנות מהחשמל גם לאחר שהנכרים כבר הוסיפו מכונה או נפש וברומח מהמלאכות האסורות שפיר צריך להיות אסור, אע"ג דהדלקת הנר קיל טפי מבישול וכמו"ש בריש סי' רע"ו שאם הדליק עכו"ם נר לערכו או לצורך קטנים וחולה שאב"ס מותר לכל ישראל להשתמש לאורו, שאני חתם דאשרינן נר לאחר נר לסאה ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו משא"כ נד"ד ודאי דומה לבישול ולא להדלקת נר ובמכואר בגמ' שבת קכ"ב ע"א דבכה"ג שיש לחוש דלמא אחי לאפוש בשביל ישראל אסור, ואפ"י במדורה פליגי בה רבוואתי ועיין בבאה"ל סי' רע"ו שהכריע להחמיר אף אם הובערה ע"י עכו"ם לצורך חולה שיק"ם וכ"ש באן שודאי ירבה בשבילו.

וגם יש לפעמים שאם מיעוט היהודים לא היו משתמשים בחשמל כשבת לא היו צריכים הנכרים לעשות שום מלאכה בשבת.

וגם נראה דאפי' בכח"ג שהבעלים של מפעל החשמל וגם הפועלים הם כולם נכרים דמצינן לומר שאינם עושים כלל בשביל הצרכנים כי אם בשביל עצמם כדי להרויח יותר כסף והוי בנכרי שעשה בקבלנות, מ"מ גבי הדלקת הנר ספק הרמ"א בריש סי' רע"ו דאסור אפי' בקבלנות, עיי' ש"ס ובמג"א סי' רנ"ב ס"ק י"א דבכח"ג שהנכרי עושה כדי שהישראלי יהנה ממנו בשבת לכו"פ אסור, ועכ"פ בכח"ג שבעלי התחנה הם ישראל לא שייך כלל היתר זה שהנכרים עושים בשביל הרווחת הבעלים דא"כ הרי הם טוב עושים בשביל ישראל ורק אם הנכרים עובדים שם בקבלנות אפשר להתיר (אקל קשה מאד למצא מציאות כזו עיין היטב במחה"ש סי' רע"ו סק"ב) ואפי' אם הנכרי עושה רק מלאכה דרבנן גם כן מבואר במג"א סי' תקס"ו סק"ג דאסור עיי' ש"ס, ומבפסקי אשכנזי אשכנזי ישראל ידליק גם נר אחר בכל חדר שדולק שם חשמל ולא יטמא לפני החשמל רק כל זמן שהנר דולק וגם ישתמש דוקא באותם המקומות ובאותם התשמישים שהיה יכול לעשותם ע"י הדחק גם בפני הנר בלבד, אפי"ה נראה דהטעמין בב"י ובכ"ח סי' רע"ו דבכח"ג שיש להושיע שם ירבה תעכו"ם שפיר אסור גם בכח"ג ומההיא דמדורה עיי' ש"ס וכ"ס כאן שאין זה ספק אלא ודאי וגם לא שם ירבה לעתיד אלא ידוע שכבר ריבה, וגם חוץ מזה לא ברור עדיין שמוחר גם לבתחילה לעשות מעשה ולהדליק את החשמל מערב שבת כדי ליהנות מריבוי האור שהנכרים יעשו אח"כ בשבילם בשבת, וראיתי שהרבה מחברים כבר דנו בשאלה זו של שימוש החשמל בשבת אם נעשה ע"י הנכרים ויש מהם שהחמירו בעיר שרובה עכו"ם מהשם זה דשם ירבה וגם מפני שכונת הנכרים הוי ודאי גם בשביל ישראל (מפני כמה טעמים אין אני מביא פה את דבריהם ולפלפל בהם) אבל ישראל קדושים נהגו בו היתר ובזמננו לא שמענו מי שמתמיר בכך לא להשתמש בשבת בחשמל גם בעיר שרובה נכרים, ולכן נבחר בע"ה באו"ב מה שיש לצדד בזה להיתר אף אם העבודות נעשין ע"י ישראל.

(ב) טעמים להתיר להשתמש בשבת בחשמל אף אם יצירתו נעשה ע"י ישראל?

כל האסור באות הקדושה הוא דוקא לפי ההנחה שאם ייצור החשמל נעשה בשבת ע"י ישראל ה"ז חשיב כנעשה בעבירה, אבל עדיין אין זה ברור כי נלענ"ד דאפי' ג' שאם היינו אוסרים ליהנות מהחשמל בשבת (וח"ו להחשב בזה שלעצמנו נמצאים רבים שאינם שומעים לקול מורים כי דבר זה אינו יכול לגרום כלל שום היתר) ולא היו משתמשים בו כי אם בשביל חולים וכדומה היה מספיק מכונה אחת ולא היו צריכים כלל לעשות בשבת שום מלאכה, מ"מ יש להשתפק אם מצד הדין אפשר לאסור משום כך להשתמש בחשמל בשבת, כי אע"פ שחייב אדם לראוהו בכל מאי דאפשר מערב שבת שלא יצטרך אח"כ לחלל שבת משום צורך של פקו"נ וכמו"ס המג"א בריש סי' ל' מהס"ח דאשה מעוברת שהגיעה לחודש התשיעי צריכה להכין בכל ערב שבת את הדברים הצריכים לה משום ספק שם יזדמן לידתה בשבת ולא יצטרכו לחלל עבור & זה את השבת, מ"מ חושבני שאף אם יודע ברור שיצטרך אח"כ לחלל שבת מפני פקו"נ אפי"ה

מפיקר הדין מצינן רק שאסור לעשות מעשה לגרום אח"כ דיחוי שבת משום צורך
פקו"נ ואפי"י רק א' הלול שבת דרבנן ג"כ אסור כמו"ש המג"א בסי' רמ"ח משמיה
דהריב"ש, אבל שיהא חייב לעשות מעשה בקום ועשה כדי למונעו אפשר דלאו חיוב
גמור הוא (ואם כנים אנו בזה שמפיקר הדין אין לא מסתבר שגם היחידים אינם
צריכים להחמיר בזה א' כיון שאותו המיעוט אינו גורם כלל לעסיית שום מלאכה)
ואפי' לגרום דיחוי בקום ועשה מצינן דלצורך שפיר מותר לגרום חלול שבת
דאורייתא כמבואר בסוף סי' רמ"ח "היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם
צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו להתעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים
קודם השבת אסורים לצאת וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת - והעולה לא"י
אם נזדמנה לו שיירא אפי' בערב שבת כיון דדבר מצוה הוא יכול לפרוש ופוסק
עמהם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו יכול ללכת עמהם חוץ
לחומם מפני פקוח נפש - יש אומרים שכל מקום שאם הולך לסחורה או לראות פני
חברו חשיך הכל דבר מצוה ואינו חשיב דבר הרשות רק כשהולך לטייל" ועיי' בגמ"א
ס"ק י"ד שהביא מהריב"ל דאם יודע בודאי שיצטרך לחלל שבת אסור אפי' ביום
ראשון, אולם הא"ר בק"ק י"ז הולך ע"ז חולק ע"ז ומחיר אף בכה"ג שיצטרך ודאי
לחלל שבת וכחכ שאין לזוז מפסק הריב"ש שו"ע ולבוש, ובסוף החשוו כתב הריב"ש
בסי' ק"א לענין זה שלכחחלה פוסק לשבות דבאמת אין בזה אף משום שבות כיון
דאח"כ כשעושה המלאכה קו"ל פקו"נ והאיסור הוא רק מפני שנראה כמתנה לחלל
השבת ומשו"ה מותר לצורך מצוה, ועיי' בשו"ע הרב שדעתו להחמיר ואעפי"כ כתב
שאין למחות ביד המקילין ואפי' אם היודע בבירור גמור שבודאי יצטרך אח"כ
לחלל שבת ואפי' אם הולך לא"י לסחורה ולא כדי להחישב בה ג"כ אין למחות בידו
ומה שכתב הרז"ה בפ' ראד"מ דאי אישתפיך חמישי קודם המילה דוחים את המילה
היינו משום שבשבת גופא חמור יותר ואפי' במקום מצוה אין לגרום כלל חלול שבת
וכ"כ בקובץ העדות כ"ג משא"כ אם עושה כן מלפני השבת.
ואף שהמשנ"ב בכאה"ל האריך בזה ואסיק דהפסיקה היא לעיכובא ואפי' לדבר
מצוה אין שום היתר גם בחחלה ששכוע לירד לאיזה ענין שיבוא ודאי לבסוף לחילול
שבת עיי' ש"ס, מ"מ נראה דכל זה דוקא דומיא דיציאה בשיירה דאמרינן ליה שאסור
לעשות מעשה ולצאת במדבר, משא"כ בכה"ג דנד"ד נלענ"ד פשוט שאם אחר יודע
שצריכים לחמם מים בשבת עבור חולה שיב"ס אינו כלל ליחן את המים חמים שלו
עבור החולה (בכה"ג שאין הדבר מהול) כיון שבהיתר יכולים להחם עבור החולה,
וככו"כ בבית חולים שרגילים להכין מערב שבת אוכל חם עבור החולים ומשמשיהם
אפשר שיכולים שפיר גם הבריאים לאכול את חלקם אע"פ שיודעים שע"י זה שגם
הם אוכלים יצטרכו אח"כ לבשל בשבת עבור החולים (בגון שא"א כלל להכין עבור
כולם מערב שבת) ורק מה שיבשלו אח"כ בשבת עבור החולים שפיר אסור לבריאים
אפי' אם החולים הותירו משום גזירה שמא ירבה לכתחלה גם בשכילים, אבל מה שהוכן
עבורם מערב שבת שפיר מותר לבריאים מפיקר הדין ואינם צריכים כלל לחשוש לזה
שהם גורמים אח"כ בשבת עבור החולים וה"נ גם כאן המכונות שהודלקו מערב שבת

הרי הם מוכנים בשביל כל הצרכנים להשתמש בהם בשבת כדרך שרגילין להשתמש
בהול, וכיון שכן אפשר שאין בני העיר חייבים למנוע עצמם מלהשתמש בחשמל
בשבת כדי שהפועלים לא יצטרכו אח"כ להוסיף נפש כיון דבשעה שמוסיפים בהיתר
הם עושים משום הצלת נפשות כדי שלא יכבו הנרות של בתי חוליט וכדומה, וכמו
שאם צריכים להדליק נר לחולה אין אחר חייב ליתן את הנר שיש לו בחוץ ביתו
ה"נ גם כאן וכפי"ז מצינן שיותר לכבות בשבת גחלת כדי שלא יזרקו בה רבים
הבה"ג והר"ח דכבוי גחלת של מתכת הוי ג"כ איסור תורה ואפי"ה כיון דבזמן
שהיא חמה והיא שחורה, הרואה אותה דומה שהיא צוננת לכן מותר לכבות, ואעפי"כ
לא נזכר שלכתחילה נכון לעמוד שם ולהשגיח שלא יכבו בה בני אדם כדי למנוע
חלול שבת, ומוכת בזה דאין שום חיוב לטרוח הרבה כדי למנוע דיחוי שבת שנעשה
בהיתר לצורך פקד"נ, ואפ"י להסוברים שרק דחוייה ולא הותרה מ"מ אין הלה חייב
לטרוח ולעמוד שם וה"נ גם כאן אין לנו לאסור על בני העיר להשתמש בשבת מה
שהובן גם עבורם מערב שבת, גם מצינן שהמרדכי מתיר ללבוש סלית בלא ציצית
בשבת או במקום שהוא אנוס שאינו יכול להטיל ציצית ולא אסרינן כלל את
הלבישה מכח זה שיהא אנוס אח"כ לעבור על הנעשה, ואף שחילוק גדול הוא בין
אונס של ביטול עשה ובין לעבור על לאו בקום ועשה עכ"פ משמע מכאן שרחוק
הוא דבר זה מלהיות איסור תורה אף אם הוא עשה מעשה שמביא לידי כך.
ואע"ג דבשביל החולים בלשם היו צריכים להוסיף רק מעט ומה שמוסיפים
הרבה הוא טוב מפני שגם הבריאים משתמשים ונמצא דמההיא שעתהא דקמוסיף נעשה
כמבשל דאסור לבריא ובפרט לאחר שכבר הרבו גם עבורם, מ"מ נלענ"ד דכיון
שאי אפשר כלל להוסיף עבור החולים אח"כ מוסיף גם עבור הבריאים ה"ז חשיב
כשוחט בשבת לחולה דמותר שפיר לבריא משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה,
וה"נ גם כאן בשעה שהנרות שבכל העיר דולקות אי אפשר כלל למנוע את כבוי הנרות
מכלי החולים וכיו"ב אח"כ מוסיף נפש גם עבור כל היעו, ומסתבר דאין לחלק
כלל בין אם עיקר מחשבתו לחולים או שמחשב גם לצורך כל העיר כיון דאי אפשר
לזה בלא זה, ולא מבעיא להרשב"א בחולין ט"ו שסובר דגזירת שמא ירבה הוא רק
לאחר שינית הקדירה ע"ג האש שעובר אז על האיסור סקילה אבל משום חטא דשמא
ירבה קודם שיתן על האש לא מחיסר לביא ודאי דבנד"ר לא שייך כלל האי חששא,
אלא אפי' להחולקים מ"מ בנד"ר דומה לשוחט ולא למבשל, ואע"ג דהתם רק חיישינן
שמא ירבה ואילו הכא כבר הרכה, מ"מ כיון דבכל פעם שמרבה דינו כשוחט ולא
כמבשל אפשר דשפיר שרי, ולפי האמור נראה פשוט דל"מ בכה"ג שהמלאכה נעשה פ"י
עכו"ם דודאי שרי משום דדוקא כשהעכו"ם יכול לעשות בשביל החולים או בשביל
הנכרים בלבד אלא שטורח ועושה גם בשביל ישראל אז הוא דאסור, משא"כ אם בכל
פעם שעושה הרי הוא מוכרח לעשותו גם בשביל חולים קטנים ונכרים וכו' שפיר
מותר, אלא אפי' כשנעשה ע"י ישראל ג"כ נלענ"ד דשרי ודאי זה דומה לישראל
שהדליק נר לחולה שיב"ס שיותר כל אדם להשתמש לאורו משום דנר לאחר נר למא

כח מהרמ"א בסי' של ס"ו וכ"כ הבאה"ל מהגר"א בחתלת סי' רע"ו וה"נ
כאן אף לאחר שכבר הרבה ג"כ מותר כיון פעם שמרבה הוא גם בשביל צורך
פקו"נ, ואף להט"ז שכתב בסי' רע"ו סק"א דעכו"ם שמילא מים לבהמתו אסור
ישראל שיטקה מהם גם הוא לבהמתו קודם שגמר העכו"ם להשקות לבהמתו אפי'
אם הנכרי אינו מכירו משום דיצטרך ודאי הנכרי להביא עוד מים לגמור השקאת
בהמתו (עיין בבאה"ל סי' שכ"ה שלא זכר כלל מהט"ז) נראה דהיינו דוקא מפני
שהישראל לוקח מים של נכרי ולכן סובר דכיון שהישראל גורם שיצטרך הנכרי
להביא מים אחרים דהרי זה חשיב כאילו הוא אומר לעכו"ם לעשות ואסור אע"ג
שאח"כ יביא רק לעצמו ולא לישראל (והוא פלאי) אבל מ"מ בנדר"ד שלכתחלה
מכניס את החשמל עבור כולם ואין הישראל עושה כלל שום מעשה בשבת אינו יודע
אם מעיקר הדין צריכים לאסור על בני העיר להשתמש מהחשמל שהוכן מערב שבת
גם עבורם מפני זה שיצטרכו אח"כ להוסיף נפש בשבת כיון דבשעה שמוסיפים ה"ז
נעשה בהיתר לצורך של פקו"נ.

והן אמנם דהשוות לחלוקה בשבת מותר לבריא הוא דוקא שהחולה כבר אכל
כל צרכו והותר אבל אם יש ספק דע"י זה שיאכל גם הבריא יהיה צורך לשוות
עוד פעם עבור החולה ודאי אסור לבריא לאכול (חושבני דלצורך חולה שאב"ס
שפיר מותר אף בכה"ג, ולא דמי למבטל שפסק השו"ע בסי' שי"ח ס"ב דאסור
גם לחסאב"ס, דשאני התם דשייך החשש של שמא ירבה משא"כ הכא בכל פעם ששוות
שייך הסעם של אי אפשר לכזית בשר וכו' וצ"ע) היינו מפני שעושה מעשה בשבת
לאכול מדבר שלא נעשה כלל עבורו, משא"כ בנדר"ד בין אם משאיר את המנורה
דולקת לכל השבת ובין אם מדליק אותה בשבת ע"י שיעון כיון שהכל נעשה רק
מערב שבת אפשר דשרי וכיון שנחבאר בפרק ראשון או"ג דאפשר שהוספת הנפש חשיב
רק גרמא דמתיסר רק מדרבנן ואף אם גם נאמר דמה שיוצא חיכך בכח ראשון שפיר
חשיב כחו מ"מ מה שמוסיף גם עבור כל העיר שפיר חשיב כח שני (אולם יתכן שגם
יצטרכולהוסיף פעם ג' ו-ד' ואז הרי עיקר ההוספה נעשה רק מפני שגם הבריאים
השתמשו קודם) לכן נראה דבכה"ג דאפשר שהמלאכות העשינה ע"י נכרים מסתבר
שאף אם יתברר שאינם עושים ע"י נכרים מ"מ אין לאסור משום כך את ההשתמשות
כיון שעיקר האיסור לגרום אח"כ דיחוי שבת הוא רק מדרבנן לכן בכה"ג דאיכא
נמי למיחלי שלא יבוא לידי כך שפיר מותר. ומה שצריכים להוסיף בשבת קודם
צאת הכוכבים עוד מכונה, כפי ששמענו הסיבה לכך היא מפני עובדי עבירה
ונכרים, שמדליקים אז את החשמל אבל לא מפני מיעוט הנרות שדולקים מערב
שבת או נדלקים אז מאליהם ע"י שיעון, ונמצא שאף אם נאסור ליהנות באותו הזמן
מהחשמל ג"כ יצטרכו להוסיף מפני החולים (כיון שאם לא יוסימו עוד מכונה
יכבו גם הנרות של בתי החולים) וכיון שכן שפיר מותר ממילא גם לידידן ליהנות
אותה שעה מהחשמל, ואין זה ענין למ"ש המל"מ בפ"ה ממלוה דמשום עובדי עבירה
לא נעשה כחד עברא דנהרא דהתם שפיר אמרינן דלא מסתבר דמה שאמרים עובדים

1. היחר, משא"כ הכא כיון דבזה שגם אנו משתמשים אין אנו

עשות שום מלאכה מה פעם יהא אסור ליהנות אז מהחשמל.

עוד נלעג"ד דבכה"ג שמנורת החשמל דולקת מערב שבת אפשר דאע"ג שרק

מתחת ייצור הזרם שנעשה אח"כ בשבת ה"ז ממשיך לדלוק אפי"ה אפשר לצוד בזה

קולא, דהנה בתחלת סי' רנ"ז איתא דהא דאם עבר והטמין בדבר המוסיף הבל נאמר

התבטיל הוא דוקא בצונן שנחמם או שמצטמק ויפה לו אבל אם עומד בחמימותו

כשעה ראשונה מותר משום דלא אהנו ואע"ג דאם לא הטמין היה הולך ומתקרר

אפי"ה אין התבטיל נאמר (עיי"ש במג"א סק"ו ובחדושי רע"א ז"ל, וכדי שלא

יהא קשה מסי' רנ"ג המובא להלן צריכים לומר דהתורה קיל טפי, וצ"ע לפי"ז

בנר"ד ועיין בדרישה סק"א וצ"ע). ועיין גם בסי' רנ"ג ס"א שכתב הרמ"א דתבטיל

שמצטמק ורע לו אע"פ שהחזירו ישראל בשבת באיסור אפי"ה התבטיל מותר וכתב לא

ע"ז הפרט"ג במ"ז סק"י "ואע"ג דאי לא החזיר היה קר מ"מ הואיל ועומד שתמימותו

לא מיקרי נהנה ולפי"ז אם נצטנן והחזיר ונחמם אף ביבש שאין שייך בשול מ"מ

נהנה הוא ומה בכך שמצטנן ורע לו מ"מ נהנה הוא ואסור לאכול אם לא שיצטנן

כבראשונה אז לא נהנה מן האיסור עכ"ל", ולכאורה קשה דמ"ש מההיא דסי' רע"ו

ס"ד שאם הוסיף עכו"ם שמן בנר של ישראל הדולק מותר להשתמש עד כדי שיכלה

השמן שהיה בו כבר ולאחר מיכן אסור הרי דאע"ג שהעכו"ם לא חידש שום דבר

רק גרם שהנר הדולק מקודם לא יכבה ואפי"ה אסור וכ"ש הכא שנעשה ע"י ישראל.

ונראה דשאני התם שכל טיפת שמן שדולקת חשיב לענין נר"ד כהדלקה חדשה ולכן

השמן הנוסף שדולק אח"כ שפיר חשיב כהודלק בשבת ע"י עכו"ם לצורך ישראל ואסור,

משא"כ גבי חמימות התבטיל כיון שנשאר רק החמימות שהיתה מקודם לכן אין זה

חשיב כאילו החום הראשון הלך ורק בא חום אחר במקומו אלא חשיב רק כעושה מעשה

להשאיר את החום הקודם שהיה בו, והנה אור החשמל הבא מהחוט הלוחט שבחור

המנורה אם הודלק מערב שבת נראה דבזה | שממשיכים לייצור את הזרם גורמים רק

שהחוט ישאר בליכוננו ולא יתקרר, ואם ישובב אדם כמו ידיו את הגלגל המגנט

שמייצר את הזרם אינו חשיב כלל כל רגע כמבעיר כיון שאינו מדליק בכך שום דבר

חדש שלא דלק קודם, ולא דמי למוסיף שמן בנר שהשמן עצמו כוער ונשרף משא"כ

הכא הזרם עצמו איננו כלה ונשרף אלא שבכת מרוצתו הוא מחמם את החוט עד שמלכין

ומאיר ולכן דוקא אם עושה פעולה זו בחוט קר אז חשיב שפיר מבעיר, משא"כ

כשהחוט כבר דולק מקודם ה"ז דומה לברזל מלוכלך המונח ע"ג אש ובא אחר והוסיף

אש כדי שלא יתקרר לאחר שהאש הראשון יכבה דפשוט הוא דבכה"ג שאינו מלכין

יותר את הברזל אינו חייב כלל משום מבעיר על זה שהוא גורם שהברזל לא יצטנן

וה"נ גם כאן.

אך אפשר גם לומר בכוונה הפרט"ג דכיון שגם קודם עמדה הקדירה על האש

וע"י זה שחזר והעמידה החזיר רק את הדבר למצבו הקודם לכן אין זה חשיב

כנהנה ממעשה שבת אם החזירה כשהיא עדיין בחמימותה, וכדמצינן לר"פ מי שפוציא

הו בפירות שהוציאם חוץ לתחום וחזר והכניסם דמותרין באכילה משום דלא אהנו

מעשיו הואיל וגם מקודם היו שם ואע"ג דלאחר שכבר יצאו ודאי נהנה מזה שחזר
אח"כ והכניסם בעבירה אפי"ה אמרינן דאין זה חשיב הנאה עיין בכלכלת שבת
בתחלת מלאכה שבת וברמב"ן למס' עירובין עם הגהות הגאון מוהרא"ז מלצר שליט"א,
וה"נ גם כאן כיון דגם מעיקרא עמדה הקדירה על האש אלא שהסירה לכן מה שחזר
אח"כ ומעמידה שוב פעם אין זה חשיב כלל כנהנה מדבר חדש שנעשה בשבת בעבירה
משא"כ בנד"ר, ואע"ג דהתם גם ההוצאה היא בעבירה משא"כ ההורגה מע"ג האש הוא
בהיחר דמ"מ לאו סברא הוא כלל לחלק משום כך, וגם אפשר דדוקא בהחזרת קדירה
אמרינן דשרי משום דלא נעשה כלל שום דבר חדש משא"כ הכא כשמוסיף נפט או מוסיף
מכונה הרי נעשה כאן דבר חדש שאסור ליהנות ממנו ונמצא דבשעה שנהנה ממה
שהחשמל דולק ה"ז חשיב כנהנה מהבערה חדשה שנעשה בשבת, אלא שאעפי"כ צ"ע דהנה
במוף סי' ע"ז מבואר שמוחר לומר לעכו"ם שאין אני יכול לקרות לאור הנר הזה
שיש בו פחם כדי שהעכו"ם יבין שצריך לחקנו ומותר לעשות כן מפני שהרמז הוא
לא בלשון צווי, והקשו האחרונים דנחי שאינו עובר בכך על השבות דאמירה
לעכו"ם אבל מ"מ לא גרע מעכו"ם נעשה מעצמו לצורך ישראל שאסור ליהנות ממנו,
ועיין בכלכלת שבת דיני אמירה לעכו"ם או"ה שכתב דטעמא דשרי הוא משום
ד"במחית הנר אינו רק מסיר מה שמעב סייבת ההבהקה ואין הישראל נהנה מגוף
ממחיטה" וכיון שכן ה"ה נמי בנד"ד מסתבר דשרי, אלא אפי' להפרמ"ג שנתן שם
פעם אחר וכתב דאין זו כ"כ הנאה משום דמיירי שגם מקודם היה יכול עפ"י הדחק
לקרות לאורו וחשיב כמוסיף אור לצורך ישראל דמבואר שמוחר ליהנות, מ"מ
חושבני שאם יש פחם מסתבר שהנר הולך ודועך עד שלבסוף כמעט שאין יכולתם כלל
ליהנות, וכיון שכן קשה דמ"מ לא אסור אח"כ ליהנות מהנר כיון דלולא תיקון
העכו"ם היה הנר כבה, וע"כ דכיון שפעולת העכו"ם היא רק למנוע את הכבוי אין
זה חשיב מעשה שבת אע"פ שנעשה באופן שאסור לישראל לעשותו, וכמו"כ אם היה
נר דולק בבית ונעשה חור בכותלי הבית והנר עומד כל רגע לכבות וכא עכו"ם
וסתם את החור דאין הישראל חשיב כנהנה ממעשה שבת כיון שפעולת העכו"ם היתה
רק למנוע את הכבוי, ואין זה דומה להדין של ליפתות שהזכרנו באות א' מהמג"א
סי' תקי"ח דשאני התם דכיון שאסור לפרוץ את הדלה ה"ז חשיב כאין לו לפתות
משא"כ הכא וכיון שכן אף גם בנד"ד מלאכה איסור של הישראל אע"פ שהוא עושה
מלאכה גמורה מ"מ התועלת שיוצאת מזה היא רק שהחוט המאיר לא יתקרר רק ישאר
לוחט כמו שהיה קודם, ובפרט שבעיקר הדין שהזכרנו עיי"ש ב"ז דאיכא רבואאחי
דפליגי וסברי דאם הוסיף עכו"ם שמן מותר ליהנות מהנר גם לאחר שהסמן הראשון
כבר כלה משום דבחר ההתחלה אזלינן וכל שבתחלת כבר דלק אין זה חשיב כהורלק
ע"י עכו"ם, ועיין באחרונים שהכריעו להקל בשעת הצורך, וכיון שכן אפשר דה"ה
נמי במעשה שבת של ישראל, אולם עדיין צריך חלמוד דהן אמנם שאין לאסור להנות
מן האור מחמת העבירה שנעשה בשבת בגוף האור אבל מ"מ שפיר חשיב כנהיה מהנפט
או המכונה שהוסיפו בשבת בעבירה, וכיון שהבאנו לעיל מהרשב"א שאם

להדליק את כרי לחם חבטיל באופן שיותר אסור ליהנות מהחבטיל גם לאחר שנצטנן אע"פ שאינו נהנה כלל מהחימום כ"ש כאן, וגם מה שיש לצדד קצת להי הוא רק כשדולק כל הזמן כלי הפסס מערב שבת, משא"כ אם נדלק בשבת ע"י שזון צריכים שפיר לכל הסעמים שכתבנו קודם כיון שבאופן כזה הרי גם תחלת ההדלקה נעשה רק מייצור הזרם שנעשה בשבת בעבירה.

ג. איך להתנהג בשבת במקרה שהזרם נפסק, ואם מותר אח"כ ליהנות מהחבטיל אם הוקן ע"י ישראל

יש להסתפק במקרה שנעשה קלקול בשבת ברשת החשמל והזרם נפסק וידוע שגם בשבת נעשה התיקון ע"י פועלים יהודים ונמא ע"י התיקון מדליקים הפועלים היהודים אלפים ורבעות מנורות של חשמל, וכיון שיש סוברים דרבווי בשיעורא הוי איסור חורה יש מקום לדון עם הקלקול יתחייב לכל אחד ללחוץ על הכפתור החשמלי שבביתו כדי שלא יודלק אח"כ החשמל שבביתו ע"י התיקון, ואע"ג שבסיבוב הכפתור כדי למנוע את ההדלקה הרי הוא מזיז את המוקצה כיון דביחשמי"ט היה אסור לסובב את הכפתור משום איסור כבוי וממילא אמרינן מגו דאתקצאי בהישמ"ט איחקצאי לכולי יומא מ"מ אפשר דמוסב לעבור על סלטול מוקצה דקיל (כדמצינן בסוכה מ"ב ע"ב דקרי ליה בגמ' סלטול בעלמא) כדי להציל בכך את הפועלים ממלאכה מבעיר דאורייתא, ובפרט שהכפתור הוא מחובר לקרקע ויש סוברים איסור סלטול מוקצה נוהג וכמו"ש המחה"ש בסי' ש"ח ס"ק י"ט דברבך שמהובר לקרקע לא שייך כלל איסור מוקצה, ואף לפי מה שבארנו במג"א דבכה"ג שהוא מוקצה מהמת איסור כפיר נוהג איסור מוקצה גם במחובר ועיין בא"ר סי' רנ"ד ס"ק י"ז שהביא מהראב"ן סי' שס"ו דאין דאוי לסלטל איסור מוקצה כדי להציל חברו מאיסור סקילה (רק ז"ע טובא דאע"פ שהבצק מוקצה מ"מ הרירוי נעשה וראי ע"י דבר אחר והו"ל סלטול מן הצד לצורך דבר המותר) מ"מ אפשר ללחוץ על הכפתור מן הצד שרי לכו"ע כיון שהסלטול הוא לצורך דבר המותר והיינו למנוע איסור מבעיר, וגם יכולים ללחוץ בגופו או בלאחר יד דשרי אפי' לצורך דבר האסור, וביון שכן יש לדון אם חייבים בכך או לא.

ונלענ"ד דאם נחליט שהתיקון צריך שפיר להעשות משום סמך פקו"ג של בתי חולים וכיו"ב (ואפילו אם כבר עברו שעה או שתיים וכבר הודלקו הם גרות מ"מ ע"י החשמל) אפשר דאף שבפעולה זו נדלקין גם רבעות מנורות שאין בהם שום צורך מ"מ אין בזה שום איסור, כי נלענ"ד דרבווי בשיעורא היינו דוקא בכה"ג שצריך להלוש תאנה להולה דאמרינן שאם אין הדבר כהול תייב להלוש עוקץ שיש להלוש לו שתיים, או בכה"ג שצריך לבשל חתיכת כשרלחולה והוא נוהג לתוך הקדירה ב' חתיכות אע"פ שנותנן לפני כעמידת הקדירה על האש אפי"ה שפיר טובר הר"ן דמה שמרבה יותר מהשיעור שצריך כשביל החולה הוא איסור חורה, והיינו משום דכיון שיש לפניו עוקץ עם תאנה אחת הוא עושה איסור בזה שתולב את העוקץ השני וכן בזה שהוא נוהג ב' חתיכות במקום אחד ג"כ עושה איסור חורה, משא"כ אם יש לו קדירה שכבר מונחין בה ב' חתיכות איני יודע אם חייב מן הדין לשרות ולהוציא

חתיכה אחת, ועיין בר"ן פי"ג משפח שכתב "שבענין פקו"נ אפילו מחכיון למלאכת
הרשות עם אותה מלאכה של פקו"נ מותר - והטעם מפני שהוא מלאכת מצוה וחובה
היא עליו לפיכך אע"פ שהוא מחכיון עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה
בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקו"נ המוטלת חובה עליו" עכ"ל,
ואף שיש חולקים ע"ז (עיין משנ"ב שכ"ח ס"ק ל"ח בשעה"צ) עכ"פ חזינן דאף
שהר"ן מתמיר ביותר וסובר דרכוי כשיעורא אסור מה"ת אפי"ה אינו חייב למנוע
אח עצמו ממחשבת רשות וכותר שפיר לכיון גם למלאכה אחרת שהיא אסורה כדי שלא
ימנע בשום ענין מפקו"נ, וה"נ גם כאן אע"ג שלכתחלה אסור מה"ת להרבות בקדירה
קודם סיתן על האש מ"מ להוציא מהקדירה ג"כ לא מחייבינן, וגם חושבני דכמו
שכתב הר"אש דהטעם שלצורך פקו"נ אין עושין ע"י נכרים וקטנים הוא משום דזימנין
דליתנייהו ואחי ג"כ לא הדורי בתרייהו, ועיין בט"ז שכ"ח סק"ד שכתב דאף במקום
שאין לחוש שהעכו"ם יתעצל ואין החולי בהול אפי"ה אסור לעשות ע"י עכו"ם משום
הך טעמא דלמא אתה מכשילם לעתיד לבוא שיטענו לחשוב שצריכים לעשות דוקא ע"י
נכרי עי"ס, וה"נ גם כאן כיון שאם הדבר בהול אסור לדקדק אם יש על העוקץ
רק תאנה אחת או שתיים לכן נהי דאם אין הדבר בהול שפיר חייב לדקדק ולמעט עד
כמה שאפשר בשיעור התלישה מ"מ אם יראו שהוא עושה גם מעשה כדי להוציא את
החתיכה שאין בה צורך יטעו לחשוב שאף אם הדבר בהול ג"כ צריך לכיון ולהוציא
את העודף שאין בו צורך ומתוך כך יבוא לידי סכנה או יחשבו שבכל ענין אסור
להלוש עוקץ שיש עליו ב' תאנים אם החולה אצ"ל צריך רק אחת, ולכן היה גלענ"ד
שאף להמשנ"ב שכתב שגם אם ע"י הנינוי מתאחר קצת ג"כ צריך לשנות אם אין החולי
בהול היינו משום דכיון שאפשר לעשות ע"י שנוי דאיסורו רק מדרבנן מה טעם
יעשה כדרכו אבל כשצריך לעשות מעשה בקום ועשה אפשר דאף אם אין החולי בהול
ג"כ לא מחייבינן.

ועדיין הייתי מהסס מאד בחרוש גדול זה כיון שלדעת כמה פוסקים יש בזה
איסור תורה, עד שמצאתי להבית אחרים כחאו"ת סי' כ"א שכתב "אם הקדירה
עומדת מלאה כמה חתיכות והוצרך להבעיר את סביבה בשביל החולה וא"צ להרבות
ולהגדיל המדורה ריבוי החתיכות כה"ג לא מיקרי רבוי בשיעורא כלל דאינו רק
שב ואל תעשה במה שאינו מוציא החתיכות שאינם צריכים להחולה" עכ"ל, הרי דבלא
שום נתינת טעם סובר האי גאון ז"ל מסברא דבשב ואל תעשה לא מיקרי רבוי
בשיעורא, ואף שממנו אין ללמוד כי אם בכה"ג שגם הקדירה עומדת כבר על האש
ולא כמו שכתבנו להתיר גם לכתחלה להעמיד הקדירה שיש לה ב' חתיכות מ"מ נד"ד
ודאי דומה לקדירה שכבר עומדת על האש, אולם הב"א חזר אח"כ מזה וכתב שלפי"ז
צ"ע דלמא הוצרכו לפרש הך דניחם ליה אגב אימיה דמיירי ע"י עכו"ם - נימא
דמיירי שהייתה קדירה של מים מלאה עומדת ואין חסר רק החימום ובכה"ג שאין
סופך המותר שא"צ לאמו לאו רבוי בשיעורא מיקרי, ומזה משמע דבודאי מה
שאסרו להרבות בשיעור בכל גווני אסור" עכ"ל, אולם לענ"ד לא היה צריך כלל

לחזור משום כך כיון שאין לך דוחק גדול מזה לומר דהגמ' מיידי דוקא אם ,
יש קדירה על מים עומדת על האש וגם איך סתם רבא והתיר להם להתם אגב איסיה
ולא אמר בפירוש שהחיתור הוא דוקא אך אעפ"כ בסלה דעתי, אלא ש"ז נראה
דאפי' אם נאמר רבבה"ג שיכול על נקלה להוציא את העודף מהקדירה שפיר חשיב
טרבה בשיעורין בזה שמבטל הכל ואינו מוציא את העודף, ס"מ בנד"ר הפועלים
עצמם שמתקנים צריכים ודאי להזדרז ולעשות התיקון ואינם חייבים כלל לסובב
את הכפתורים שבבתים כדי למנע חדלקתם וגם לסגור את השאלטער הכללי של כל
האזורים שאין להם בתי חולים נראה שאסור לעשות כן כיון שאפשר שיש גם חולים
מסוכנים, ונהי שאין להתיר משום כך לעשות איסור תורה כדי לתקן אזור שכזה
אבל לעשות מעשה בקום ועשה ולסגור חשבני שאסור ועכ"פ חיובא ודאי ליכא,
ומעתה כיון שהפועלים אינם עושים כלל שום איסור בזה שע"י התיקון הם
מדליקים גם מנורות שאין בהם שום צורך, נראה שגם אחרים אינם חייבים מדינא
לעשות מעשה כדי למנוע ריבוי השיעור כיון דלא מצינן בשום מקום שמוטל גם על
אחרים למנוע את הריבוי השיעור ונמצא דכיון שהדלקה היא בהיתר מותר שפיר
גם ליהנות אח"כ מהדלקתם אע"פ שבהדלקה אותן המנורות ליכא כלל שום צורך, כי
אפי' אם יחברר אח"כ שלא היה כלל בהחקון צורך של פקו"נ מ"מ אחרי שהפועלים
אינם יודעים מזה שפיר מותר ליהנות בשבת מהדלקה זו, וכמו"ש אהא דכתב השו"ע
בסי' שכ"ח סעיף ס"ו "אמדותו הרופאים שצריך גרוגרת אחת ורצו עשרה והביאו
לו כל אחד גרוגרת כולם פטורים" דנ"מ בכך לענין נר דלא חימא דמשיכי כשוגגין
ואסור להשתמש לאורן קמ"ל דאפי' שוגגים אינם ומותר להשתמש לאורן בשבת וכיון
שכן דומה נד"ד לישראל שהדליק נר לחולה שבב"ס שמותר כל אדם להשתמש לאורו
משום שעמא דנר לאחד נר למאה ואין לחוש לשמא ירבה וכמו"כ בנד"ד לענין
התיקון שצריך לעשות בשביל המנורות של בתי החולים ג"כ אמרינן תיקון לאחד
תיקון למאה, גם נלענ"ד כמה שמבואר בסי' סי' ח"ס"ב שאם קצץ פירות מן המחובר
לחולה דמותר גם לאחרים אי לאו משום מוקצה דה"ה גמי שאם היה צריך תאנה
אחת לחולה והזדרז ותלש עוקץ שיש עליו ב' תאנים ג"כ מותרת הך תאנה לבריא
ולא גזרינן ככה"ג שמא ירבה וכ"ס כאן, וגם מוכח קצת מדין זה של הרמ"א שפסק
בהסוברים דהך דרבויי בשיעורא הוא רק מדרבנן דאיל"ה מה טעם לא חייש גם
בזה לשמא יכוין לחלום עוקץ שיש עליו יותר ממה שצריכים בשביל החולה (עי' ס'
בפרט"ג ובאט"כ דיני שבת סי' י"ז) וכיון שכן שפיר נראה כדאמרינן דאין שום
חיוב מן הדין לסובב את הכפתור כדי למנוע את ההדלקה וגם מותר שפיר אח"כ
ליהנות מהחשמל אע"פ שהודלק בשבת ע"י ישראל.

ומיהו אם הקלקול הוא רק חלקי ובאזור כזה שיודעים ברור שאין שם
בתי חולים ואסור לתקנא את הקו הזה בשבת ע"י ישראל, אפשר דגם להסוברים
דרבויי בשיעורא אסור רק מדרבנן היינו משני שגם חלק האיסור שאין בו צורך
נגרר אחר חלק המותר וחשיב כאילו הכל היתר, משא"כ בכה"ג שעושה בעבירה אפשר
שם אינהו שפיר סברי שבובר באיסור תורה על כל שיעור ושיעור ואמרינן דכמו

דקעביד איסורא בגרוגרת אחת כך עביר נמי איסורא בכל גרוגרת וגרוגרת,
ונמצא דלפי"ז נכון להדר ולטובב את הכפתור בל אחד יד שאין בזה שום איסור
כדי למנוע חלול שבת מישראל עברין, אבל לעומת זה מצינן גם לומר איפכא
דאף להסוברים & דריבוי בשיעורין הוי איסור תורה היינו משום דעל העודף שאין
צריכים כלל בשביל החולה חיל שפיר האיסור וחשיב כמבשל באיסור הואיל וגם
מהמבשל עבור החולה לאו היתר גמור הוא כי אם מצד דיחוי אבל כשמבשל באיסור
אפשר דדא ודאי אחת היא ומדאורייתא ליכא כלל שום נ"מ אם יש על העוקץ ב'
גרוגרת או רק אחת, ואף שכתבנו במ"ק בשם החלקה יואב ח"ב בהשמטה ו' "דאין
מדקדין כשמדליקין נר לחולה שיב"ס להדליק נר שלא יהיה דולק יותר מכפי צורך
החולה" וכתבנו דמלאכת מבעיר אין שום נ"מ בין הבערה מרובה והבערה מועטה,
מ"מ הוא עצמו כתב שם: "דהירושלמי דקאמר על כל שכולה ושכולה יש החראת מיחה
הוא רק בשבילן דהם דברים נפרדים" ובנד"ד ג"כ נרות מחולקין הן אולם מהירושלמי
לא מוכח מידי כמו"ס במק"ש הוא עצמו בסוד"ה ובזה, וגם שאני התם שאין
הדלקמן בבית אחת משא"כ הבא, ועיין גם באו"ש פי"ח מסכת ה"א דכתב דדוקא בקצירה
ובישול דבעי שיעור של גרוגרת הוא דאמרינן דכי מפיש בשיעורא חייב משא"כ
בנטילה נשמה דחיובו בכלשהו ליכא כלל שום חילוק בין שוחט עוף קטן לשוחט
שור חבר עי"ש, וא"כ אפשר דה"ה נמי בהבערה דשיעורה בכלשהו ג"כ אמרינן דלאו
דוקא & בהדלקה אחת לא מחלקינן בין נר קטן לנר גדול אלא אפי' בכה"ג דנד"ד
שמקום התיקון מהפצלים החוטים לכמה מקומות ובכל מקום נעשה הדלקה מיוחדת
אפי"ה אפשר דאם ההבערה היא ע"י פעולה אחת אין שום חילוק בין מדליק הנר
אחד למדליק הרבה נרות.

רק צ"ע דאפשר דבכה"ג שהדלקות הם במקומות ובנרות מיוחדים ה"ז חשיב
כגופין מחולקין & חייב שפיר על כל הדלקה והדלקה אע"פ שמדליק את כולם
בפעולה אחת וכמו בלאו דשמיר שאם המיר עשר בהמות לוקה עשר מלקות, והא
דעוקץ שיש לו ב' גרוגרות חשיב תלישה אחת היינו מפני שהעוקץ והגרוגרות כולן
מחוברין ונחלשין ולפיכך כחד תלישה דמי משא"כ הכא שהדלקות נעשין במקומות
מיוחדים אפשר דשפיר חשבינן להו כהדלקות מחולקין וחייב על כל הדלקה והדלקה,
ועיין בגמ' סבת צ"ג ע"ב דהסווא אוכלין בכלי אם היה כלי צריך לו חייב אף על
הכלי אע"ג שבהוצאה אחת הוציאם וה"נ גם כאן לענין הבערה, והן אמנם דלגבי
חילוק חטאות בענין נמי שמות מחולקין וכלים ואוכלים חשובין כמחולקים מ"מ
בנד"ד ה"ז דומה למי שכולע בבית אחת ב' זיתי חלב דאפי"ג שחייב רק אחת מ"מ
כפל איסורו וה"נ גם כאן עובר בלאו על כל הדלקה והדלקה, אך אפשר שרק בהוצאה
כיוון דע"י זה שמפרט בהוצאה טרח טפי אז הוא דאמרינן דמשכחת שחייב ב' חטאות
על הוצאה אחת משא"כ בנד"ד אפשר שגופין מחולקין הם אפי"ה חשיב רק כהבערה
אחת, ועיין גם במנ"ח רצ"ח או"ס שכתב דהאוכל ב' זיתי חלב בבית אחת ג"כ חשיב
רק ברבוי בשיעורא עי"ש, וגם עי"ש הנ"ל שכתב אחא דהביאו התוס' בשבת צ'

ע"א מהירושלמי דהמוציא קופת הרוכלין אם נודע וחזר ונודע חייב חטאת על כל מין ומין דהיינו נמי דוקא בהוצאה רבעי שיעורא ולא בשאר מלאכות ומשמע דאפי' בגופין מחולקין ג"כ סובר דלא מתייכינן כי אם בהוצאה ולא בהבערה.

סוף דבר נלענ"ד יותר נכון לטובב את הכפתור בגופו או בלאחר יד כדי להציל את הפועלים מחשש איסור תורה, ואף אם נאמר שאינו חייב לעשות כן מ"מ נראה דלאחר שהחשמל שבביתו הודלק אע"פ ששאינו חייב להפוך את פניו מ"מ להתקרב כדי ליהנות מהחשמל שהודלק בעבירה שפיר אסור, ואפי' להחוס' בפסחים מ"ו ע"ב שהקשו דאי דמכינן אשעטא דהואיל ומקלעי אורחין "בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי ללחולה שיש בו סכנה" וחרצו "כיון דלא שביח כלל לא אמרינן הואיל" וחושבני דבה"ג דנר"ד שהתיקון נעשה בפעולה אחת עבור כ' או ג' אלפים איש בבית אחת קשה לומר דחשיב בלא שביח כלל ועיין בלמודי ד' למוד ר"ג, מ"ס גם להחוס' אסור עכ"פ מדרבנן וכין שכן אסור ליהנות בשבת מאור שהודלק בעבירה ע"י ישראל, וכן בכה"ג סיורעים מחללה שיש שעות קבועות שבהן אין חשמל יש להזהר מאד לא להשתמש באופן כזה שאחרים נכשלים על ידו באיסור כבוי ומבעיר, ולענין זה שלפעמים יורד המתח של החשמל מהגובה שלו וכתבנו בפרק הקודם דכיון שאין שום סכנה בכך אסור לישראל להעלותו ואם כבר העלה חרי הוא עובר בכך על האיסור מבעיר בזה שמגדיל את האור של כמה אלפים מנורות עיי"ש נלענ"ד דאע"ג שכתבנו בפרק זה אות א' דדוקא אם יש נר בבית ישראל ובא עכו"ם והדליק נר אחר הוא דאמרינן שם ותר להשתמש לאורו משא"כ אם הדליק ישראל נר אחר מסתבר דאסור וכ"ש בכה"ג דהכא שהתיקון נעשה באותו דבר עצמו ה"ז דומה לצחלות נעלים עיי"ש מ"מ כיון שהדבר נעשה שלא לדעתו שפיר נראה דלאו כל כמיניה לאסור נרו של חברו שלא לדעתו וכל מה שהיה יכול להשתמש קודם מותר להשתמש גם עכשיו אע"פ שודאי נהנה מהגדלת האור (ורק בכישול נראה דאע"ג דחזי לכוס אפי"ה גרע טפיל) ואפילו אם אחר נכנס אצל חברו וכיבה את נרו וחזר תיכף והדליקו או הוריד חבשילו מן האש קודם שנתבטל וחזר והעמידו (כה"ג בעכו"ם כתב הא"ר בסוף סי' הע"ו שאם רצה לתקן נרו של ישראל ונכבה כידו וחזר והדליקו אע"ג שלצורך ישראל הוא מדליק אפי"ה מותר ונתן ב' טעמים לכך עיי"ש, וכמו"כ אין זה דומה כלל לפירות שהוציאם מרה"י וחזר והכניסם למקומם הראשון דשאני הכא שפנים חדשות באו כאן) ג"כ נלענ"ד דדוקא אם היינו אומרים דמעשה שבת אסור בהנאה מה"ה אז שפיר מסתבר דאסור כיון דסו"ס מעשה שבת הוא וכל שהאיסור תלוי במעשה ולא במחשבה יכול שפיר לאסור גם דבר שאיבדו שלו, משא"כ לפי האמת שרק קנס חכמים הוא שלא ליהנות ממעשה שבת שפיר מסתבר דבכה"ג שנעשה שלא לרצון הבעלים אין מקום לקנס זה, ועוד יותר מזה מסופקני דבמקום שמוחר אמירו לעכו"ם כגון לצורך קטנים או חולה שאכ"ס וביקש ישראל מעכו"ם שהדליק לו את הנר ושמע ישראל עבריון והדליקו הוא, אפשר דכיון שאותה הפעולה היה אפשר להעשות פליתר ע"י הנכרי שכבר הלך להדליק לכן כל כמיניה של אותו דשע להצר אותו לבקש מהנכרי שיכבה ויחזור וידליק, וה"ה גמי בנר"ד דלאו כל כמיניה

של אותו רשם להצריך אותנו לבקש מהנכרי שיכתב ויחזור וידליק, זה"ה נמי נ
כמיניה לאסור אותנו ליהנות מן האור מעני זה שעבר וחגגוהו מע"ה המפעל יש לו
רשות על כך וצ"ע.

גם חושבני שבאותם הדברים שכתבנו בפרק הקודם שצריכים לעשות דוקא
ע"י נכרי אם הנהלת המפעל חשבה לאוראת הרבנים וחתן צו לעוברי החתונה לעשות
אופן הפעולה ע"י נכרי, אפשר שאף אם ח"ו ימצא שם ישראל עברין שיעשה מצונו
הרע וזה כל אותן העבודות אפי"ה לאו כל מיניה לאסור אותנו בהנאה כיון שדבר
זה היה עומד בלא"ה להעשות ע"י נכרי באופן המותר וכן אותם הדברים שהתנו
לעשות דוקא כלאחר יד ועבר ועשה כדרכו נחמה שיכול לאסור בכך יצא את עצמו
ולא לאחרים, ופשוט הור בעיני שום אחד אמר לחברו לו אוכל מהוך פסולת ושכח
או אפי' הזיר ובירר פסולת מן האוכל דמ"מ אין נאסר משום כך (ומה שהפרט"ג
אמרו ברי"ט סי' ט"ט אומר הוא דוקא בבורר במירותיו ולא בשל אחרים וצ"ע)
ועכ"פ בכה"ג שאנו מסופקים אם נעשה ע"י ישראל או ע"י עכו"ם נראה דכמו שכתב
הפרט"ג בא"ה בי"ח סק"ו דכל שיש ספק פלוגתא אם חשיב כישול או לא אמרינן
לענין דיעבד ספק דרבנן לקולא כ"ה כאן שהספק הוא במציאות וגם יש לנו לחלוק
שנעשה בהיתר דאין לנו לשחמיר כיון דלא שייך כלל הכא טעמא דדבר שיש לו
סתירה.

דין העבודות האסורות בשבת ויו"ט במפעל החשמל
ואם מותר ליהנות מהחשמל בשבת כשנעשה ע"י ישראל

(הדברים מכוונים רק לתחנת הכח שבירושלים ולא למקומות אחרים).

לפני בירור ההלכה אקרים לפרש בקצרה את התהליך של העבודות הסכרניות בסביל ייצור הזרם, אופן ההפעלה של מכונה "דיזל" הוא כך: על יד המכונה נמצא טאנק שממלא באויר דחוס. מן הטאנק יוצא שניור שנכנס לחוך ראש המכונה, ובשרוצים להפעיל את המכונה עוזח האדם את אברו האויר וע"י זה מתפרץ האויר לחוך אחד הגלגלים של המכונה ובכחו העצום הוא נוהן דחיפה חזקה לבוכנא. (הקטורה לחוך ציר שמסובב בגלגל וע"י מערכת גלגלי שנים קטורים להציר מתחיל הכל להתנועע) והיא יורדת למטה, ברגע שהבוכנא נהרפת ויורדת למטה נסגר אז הסתום של האויר הדחוס, - אולם מחמת כח התנופה של הגלגל הבוכנא טוב עולה ודוחפת שגא אגא את האויר שנמצא בתוך המגנט הגלילי, והסתום של האויר טוב חוזר ונפתח והאויר נכנס טוב ודוחף את הבוכנא למטה ומוסיף בכך מהירות לסיבוב גלגל התנופה, הבוכנא טוב חוזרת ועולה ודוחפת ומחממת את האויר במדה חום גבוהה, באותו הרגע שהאויר נלחץ ונחמם נכנס (ע"י זה שהגלגלים מפעילים את משאבת הנפש) זרם נפש מרוסס שמערב עם האויר החם הנמצא בגליל ונשרף יחד איתו, ואז נפתח הסתום שממנו יוצא העשן והוא תיכף חוזר ונסגר (שמכונאים אגאא אחרים שמעתי כי רק לאחר שהנפש כבר נכנס אז הבוכנא לוחצת על הנפש והאויר עד שמתחמם מתפוצץ ונשרף, וגם אמרו לי שאין הנפש נכנס כי אם לאחר שהבוכנא כבר ירדה ועלתה הלך וחזר ב' פעמים או שלש פעמים). לאחר שהמכונה כבר עובדת טוב נפתח הסתום האויר וגם סוגרים בירים את ברז האויר, וכה דחיפה שנעשה קודם ע"י האויר הדחוס נעשה עכשיו ע"י זה שהנפש מתפוצץ ונשרף ומשום כך הבוכנא נהרפת, מכונה זו מניעה גלגל שנושא עליו סלילים של חום מוביל שמסובב בתוך שני קטבים של מגנט וע"י תנועה זו נוצר הזרם, ובשרוצים להפסיק את המכונה סוגרים את הברז הנפש ומכיון שלא נכנס נפש לחוך הגליל ממילא נסאור הכל עומד, ומה שהמכונה ממשיכה עוד לעבוד מסחר דקות גם אחרי הסגירה הוא מפני כח התחממה של גלגל התנופה שממשיך להסתובב מאיליו זמן קצר גם אחר שכה הדוחף נוטל ממנו.

מספר המכונות שדרוש לייצור הזרם הלוי בתצרוכת של בני העיר, אם השעון (מונה חשמלי) מראה שמרכים להשתמש בחשמל והצורך מתחיל לעלות על שיעור שמכונה אחת חוטל להפסיק מוסיפים עוד מכונה, ואם השעון מראה שהשימוש חולך ופוחת ואין עוד צורך במכונה נוספת מכבים אותה כדי לקצר בחומר הדלק וגם מפני שאם המכונה עובדת ללא צורך נחלש קצת כושר הפעולה של המכונה, ולכן בשליש הראשון של הלילה שבני העיר מרכים אז להשתמש בחשמל מעבירים מכונות ממה שמעבירים אח"כ, גם בשעות היום המצב משתנה מעט מוסיפים מכונה ופעם מפסיקים מכונה הכל לפי הצורך של העיר. (ברוך כלל בשעות הערב שלפני צאת השבת מוסיפים ברגיל עוד מכונה) נמצא שאם מוסיפים מכונה בשבת יש לחוש

למלאכת מבעיר כיון שהמכונה עובדת ע"י זה שהיא שורפת נפט, וכשמפסיקים מכונה
(כרגיל מכבים חמיר מכונה אחרי האסמורה הראשונה של ליל השבת) יש לחשוש למלאכת
מכבה. גם טאנק הנפט שיש לכל מכונה לא מפסיק ליום שלם ולכן מוטימים כרגיל
נפט לחוך הטאנק גם בשבת, המילוי נעשה ע"י הפעלת משאבה חשמלית ששואבת נפט
מחוך בריכה ומעלתו לטאנק של המכונה, ויש לדון אם בהפעלת המשאבה כדי להוסיף
נפט אין דינו כמוסיף שמן בשבת לחוך הנר שחייב משום מבעיר.

כמו כן מצוי שהעלון מראה שיש צורך להקל את עומס המשא ממכונה אחת
ולתעבירו למכונה אחרת, ואז מורידים מהמכונה ההוא את כובד המשא ע"י זה
שמקטינים את הזרם וכח הייצור עובר מאיליו למכונה אחרת, ונמצא שע"י פעולה זו
שהאדם עושה בידים הרי הור גורם למעט באופן אבסולומאטי את כמות הנפט שנשרף באחת
ולתרכזה בשנים ע"י זה שפחה הכניסה של הנפט הקטין באחת והגדיל בשניה, עס"י
רוב רגילין לעשות דבר זה בכל מעט שרוצים לכבות מכונה הואיל לא רצוי להפסיק
מכונה בבח אחת אלא מעט מעט מורידים ממנה את המשא עד שלבסוף מכבים אותה לבטרי.
גם ידוע שכל מכונה עובדת זקוקה לשימון כדי למנוע את השפשוף שברזל אחר משפשוף
בפני, השמן הזה נכנס מאחליו מצד אחד של המכונה כשהוא דוחף מבטיר שמזקק אותו
והוא שוב חוזר ונכנס לחוך המכונה וחוזר חלילה, אך אעפ"כ חלק גדול מהשמן
נכלה ויש לפעמים צורך להוסיף שמן גם בשבת, גם למרות זה הצנורות מים קרים
זורמים בחוך המכונה כדי לצנן את המכונה, עס כל זאת מתחמם השמן בטדה כזו שהיד
טולדת בו, גם יש עוד מין שימון שהשמן רק נכנס לחוך מקומות עדינים של המכונה
ויש הוא מתאדה ונכלה, ואע"פ שהשימון הזה נעשה רק טיף טיף ואין צורך בהרבה
שמן עכ"ז המציאות היא שבקבוק השמן שנמצא ליד כל מכונה לא מפסיק בשביל כל
השבת, וכרגיל יש צורך להוסיף שמן לחוך הבקבוק גם בשבת.

אע"פ שיש בתחנה ריגולוטור אבסולומאטי שהוא פולס על המצב וחסור על גובה
המתח שיהיה חמיר בשיעור קבוע, עס כל זאת קורה שהמתח כן משתנה ויש אז צורך
לכיוון את המתח בפעולת ידיים של אדם, ונמצא שאם הוא מגביר את המתח הרי הוא
מגדיל קצת את האור של כל הסנורות שבעיר, ולהיפך כשמקטין את המתח הרי הוא
מכתה בכך את האור של כל הסנורות, ונמצא שפעולה אחת הוא מבעיר ומכבה בשבת
רובות סנורות וגם גורם בכך לסחר ביטול בשבת וכל יותר הסלאכות שנעשה בשבת
בכל העיר ע"י החשמל כרגיל נמצא חמיר בתחנה איש אחד שהפקידו הוא לבקר בכל חצי
שעה את כל הסנונים של המכונות והסונים החשמליים של כל אזור ואזור ולרשום
את מספרים על נייר כדי לדעת את כמות החשמל הדרושה בשביל כל העיר ושל כל אזור
ואזור לחור וגם יודע ע"י זה אם העבודה היא בסדר או לא, גם נמצא שם מודד שמראה
את כמות הנפט שכל מכונה שורפת ועוד כלי מדידה שונים, וכרגיל בודקים גם את זה
בכל שעה כדי לדעת אם המכונה עובדת טוב או לא ולרעתם של המומחים או אפשר לוותר
על בקורת זו שלא היעשה בשבת.

גם יש עוד הרכה מלאכות שלצערנו הגדול רגילין לעשותן בתחמת הכח בשבת
כמו כחול וחייבים אנו לעשות בכל האמצעין שבדינו שלכח"פ לא חשבינה בשבת ע"י

רים, אבל חיות ואינם קשורים עם עיקר הספקה הזרם לכן אינם נורעים כלל
יקר הדיון ואנו דנים כאן, אולם קורה שלטעמים מהקלקלת מכונה או נעשה
קלקול ברשת החושים או כשרנספורמטורים שבחננות המסנה וכיו"ב, ואז יש
החזרה נפסק לגמרי בכל העיר גם בבתי חולים וכדומה ויש שהקלקול הוא רק
בחלק מן העיר, אבל בכל אופן שהוא שולחים כרגיל פועלים יהודים כדי לחקן
ונמצא שבני העיר גורמים אז מפועלים יהודים מדליקים להם בשבת את החשמל
שבביתם (בזה אינם לוחצים על הכפתור כדי למנוע את החדלקה) וגם נהנה
בשבת מהחשמל מזה שהודלק בשבת ע"י ישראל.